

7. SINIF 1.DÖNEM SOSYAL BİLGİLER DERS NOTLARI

1. ÖĞRENME ALANI: BİREY ve TOPLUM

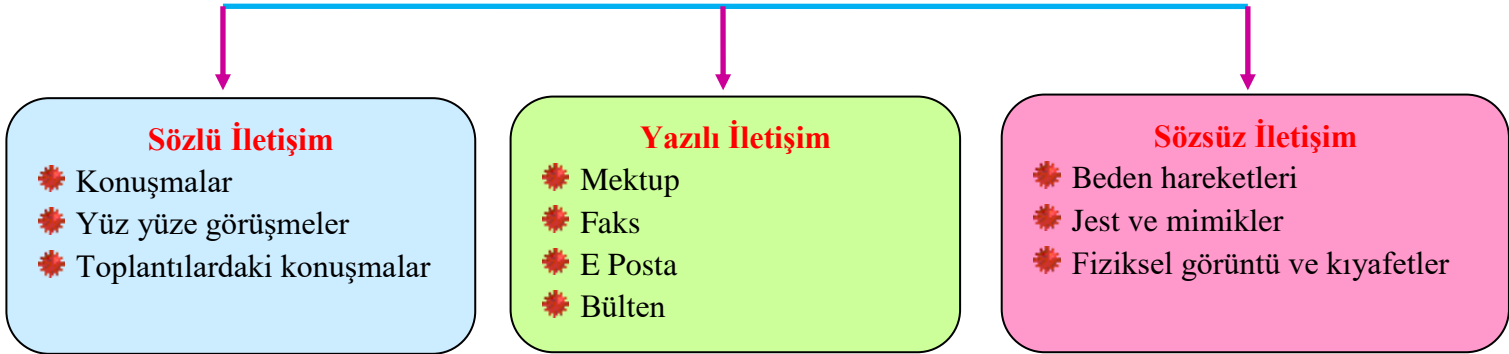
İNSANDAN İNSANA GİDEN YOL (1.öğrenme alanı-1.kazanım)

İLETİŞİM BİR SANATTIR

İletişim: Duygu, düşünce ve bilgilerin her türlü yolla başkalarına aktarılmasına iletişim denir.

İnsanlar iletişim konusunda diğer canlılara göre daha üstündürler. Çünkü insanlar konuşma, dinleme, isteklerini ve duygularını ifade edebilme ve karşısındakini anlayabilme becerilerine sahiptirler. Bu beceriler, insanlara, iletişimi geliştirme imkanı tanımıştır. **İletişimin temelinde de etkileşim vardır**

İLETİŞİM ÇEŞİTLERİ

Etkili iletişim, kişinin gelişimine katkı sağladığı gibi topluma uyumunu da etkiler. Bu yüzden konuşmacı veya dinleyici olduğumuz durumlarda, etkili iletişime engel olacak tutum ve davranışlardan kaçınmalıyız.

İletişim kurmada, konuşmak kadar dinlemek de önemlidir. **İnsanlar arasındaki iletişimsizliğin birçoğu dinlememekten kaynaklanmaktadır.** Oysa dinlemek, insanların birbirlerini daha iyi anlamasını sağlamaktadır.

Etkili İletişimi Olumsuz Etkileyen Sorunlar

Konuşmacıdan kaynaklanan sorunlar	Dinleyiciden kaynaklanan sorunlar
<ul style="list-style-type: none"> ❖ İyi hazırlanmamış konuşma metni ❖ Eksik bilgi ve mesaj verme ❖ Yanlış anlaşılmaya neden olacak ifadeler kullanma ❖ Aynı ses tonu ile sıkıcı konuşma ❖ Dinleyiciye karşı ön yargılı olma ❖ Dinleyicinin seviyesine uygun konuşmama	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Dikkatsiz dinleme Konuşmacıyı sözünü kesmeden dinler. ❖ Bilgi eksikliği ❖ Ön yargılı dinleme ❖ Geri bildirim yapmama ❖ Yetersiz algılama, yanlış yorumlama ❖ Soru sormama

İLETİŞİMİN GÜCÜ (1.öğrenme alanı-2.kazanım)

OLUMLU İLETİŞİMDE DİKKAT EMEMİZ GEREKEN DURUMLAR

- Konuşurken karşımızdaki insanı başkalarıyla kıyaslamamak
- Anlatmak istediklerimizi açık bir dille ifade etmek
- Beden dilini etkili bir biçimde kullanmak
- İnsanları yargılamadan konuşmak ve dinlemek
- Empati kurmak

Olumlu İletişimi Engelleyen Faktörler

✓ Önyargılı olmak.	✓ İnsanları başkalarıyla kıyaslamak.
✓ Emir vererek konuşmak.	✓ Suçlayıcı ifadeler kullanmak.
✓ İnsanların ifadelerini önemsememek.	✓ İnsanların dış görünümüyle alay etmek.

Empati: İnsanın kendisini karşısındakinin yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamaya çalışmasına empati denir.

İyi bir dinleyici, iletişim kurduğu kişinin yalnızca söylediklerine değil ; yüz ifadesine (mimik), el- kol hareketlerine (jest) ve ses tonuna da dikkat eder. İletişimde en önemli unsurlardan biri de iyi bir dinleyici olmaktır.

Sen Dili: Kişiler arası ilişkilerde kullandığımız yargılayıcı, suçlayıcı sözlerin kullanıldığı **iletişimi olumsuz** etkileyen duruma sen dili denir.

Ben Dili: Kişinin kendi duygu ve düşüncelerini ifade ederek iletişim kurduğu ve **iletişimi olumlu** etkileyen duruma ben dili denir.

Sen Dili'nin özellikleri	Ben Dili'nin özellikleri
<ul style="list-style-type: none"> ✳ “Sen”le başlar veya “sen”le biter. ✳ Yargılayıcı, eleştirici ve suçlayıcı olabilir. ✳ Öfke, kızgınlık, duyguları taşıyabilir, emredici olabilir.	<ul style="list-style-type: none"> ✳ “Ben”le başlar veya “ben”le biter. ✳ Bireyin duygu ve düşüncelerini ortaya koyar. ✳ Anlaşmazlıkları azaltır, konuşan kişiyi rahatlatır.
Sen diline örnek cümleler	Ben diline örnek cümleler
<ul style="list-style-type: none"> ✳ Dün akşam neredeydin sen ? ✳ Okula neden geç kaldın ? ✳ Sen, beni hiç anlamıyorsun ! ✳ Ben gelene kadar, burada bekleyeceksin ! ✳ Verdiğin sözleri neden yerine getirmiyorsun ?	<ul style="list-style-type: none"> ✳ Sorumluluklarını yerine getirmemene çok üzülüyorum. ✳ Bu sabah seni göremeyince merakta kaldım. ✳ Derslerine çalışmaman beni kaygılandırıyor. ✳ Bu konuda sana hak veriyorum.

HIZLI İLETİŞİM GÜÇLÜ TOPLUM (1.öğrenme alanı-3.kazanım)

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İLETİŞİM ARAÇLARI:

1- Duman 2- Posta güvercini 3- Telgraf 4- Telefon 5- Radyo 6- Televizyon 7- Bilgisayar 8- Cep telefonu 9- İnternet 10- Akıllı Telefon

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Basın: Gazete, dergi ve kitap gibi yazılı ve basılı iletişim araçlarına basın denir.

Medya: Televizyon, radyo ve internet gibi görsel ve işitsel iletişim araçlarına medya denir.

Her türlü bilginin insanlar hızlı bir şekilde ulaşmasını sağlayan basın ve medya doğru, dürüst, hızlı ve tarafsız (objektif) olmalıdır.

Basın ve medya özgür olmalıdır. Görevlerini yerine getirirken hiçbir kişi grup ya da kurumun etkisi altında kalmamalıdır. Ancak bu özgürlük, kişilerin özel yaşamlarını olumsuz yönde etkileyecek şekilde sınırsız olmamalıdır.

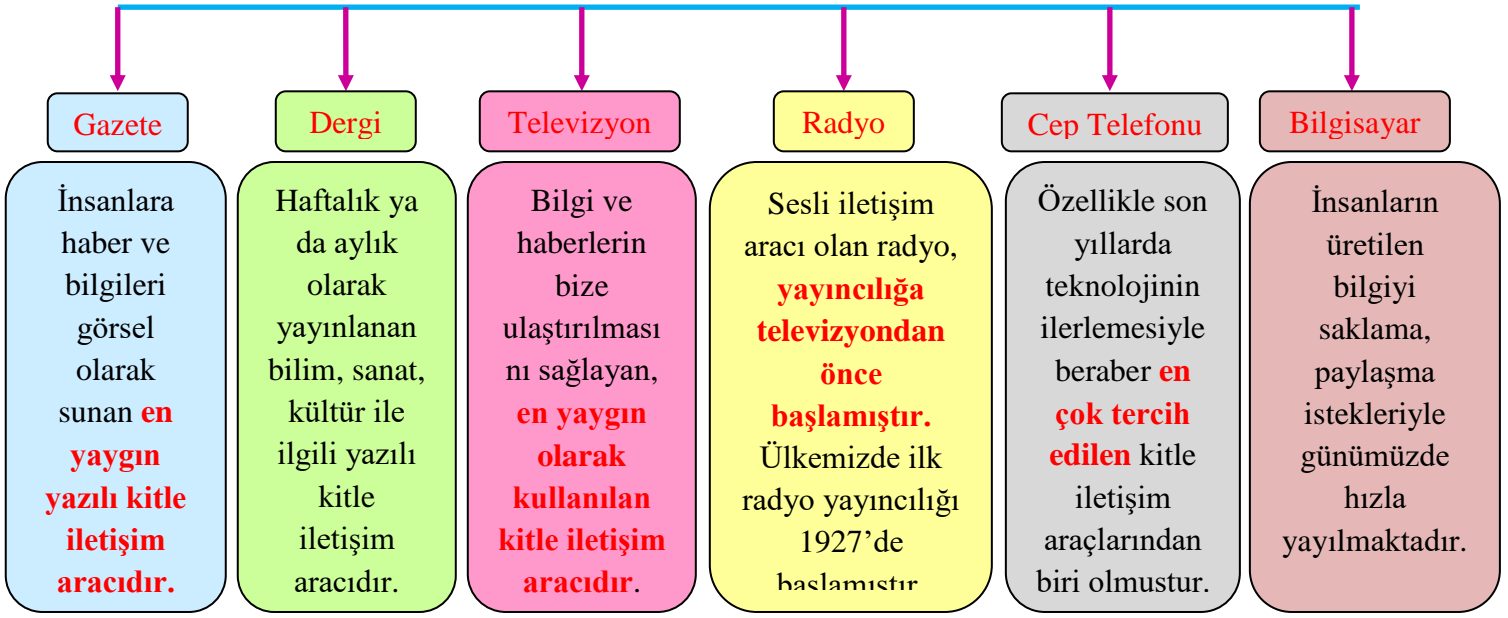
Kitle İletişim Araçları: Yazılı, sesli ya da görsel yapıtların dağıtımını ya da yayımını sağlayan her türlü teknik iletişim araçlarına kitle iletişim araçları denir.

Kitle iletişim araçlarının zamanla gelişmesi ve yaygınlaşması, insanlar arasındaki bilgi alışverişini artırmakta ve hızlandırmaktadır.

Kitle iletişim araçları farklı insanların, toplumların ve kültürlerin birbirlerini daha iyi tanımalarını sağlamakta ve insanlar arasındaki etkileşimi artırmaktadır.

Genel ağ üzerinden e-egitim, e-ticaret, e-market, e-devlet, e-bilet, bankacılık ve sağlık hizmetlerinde iletişim kurulmaktadır.

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ (1.öğrenme alanı-4.kazanım)

Aşağıda anayasamızda belirtilen basın hürriyeti, özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı ile ilgili maddelere yer verilmiştir.

Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti (Madde 26) Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.

Özel Hayatın Gizliliği (Madde 20)

Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayat ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Konut Dokunulmazlığı (Madde 21)

Kimsenin konutuna dokunulamaz. Çeşitli nedenlerle yasayla yetkili kılınmış kurumların yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz.

Haberleşme hürriyeti (Madde 22)

Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz.

Özgürlükler

- ✓ İnsanlar özgürlüklere doğuştan sahiptir.
- ✓ Özgürlüklerin korunması ve kullanılması devletin görevidir.
- ✓ Vazgeçilmez ve devredilmez haktır.
- ✓ Yasalarla koruma altına alınmıştır. Kişi hak ve hürriyetleri anayasamızda yer aldığından devlet, bu hakların uygulanmasından sorumludur.

Temel Hak Ve Özgürlüklerimizin Kısıtlanabileceği Durumlar

- ✓ Savaş hali
- ✓ Seferberlik hali
- ✓ Sıkıyönetim ilanı
- ✓ Olağanüstü hal
- ✓ Kamu sağlığı ve güvenliğini tehdit eden durumlar

Medya ve Basın Yayın Kuruluşlarının Uyması Gereken İlkeler

- Doğru haber yapma ve yayma
- Tarafsız olmak
- Özel hayata saygılı olmak

Çocuk Hakları Sözleşmesinde Kitle İletişim Özgürlüğü Maddeleri

- Taraf devletler görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak gereken özen gösterilmek suretiyle tanır. **(Madde 12)**
- Çocuk düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir. Bu hak ülke sınırları ile bağlı olmaksızın yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir. **(Madde 13)**
- Taraf devletler kitle iletişim araçlarının önemini kabul eder. Çocuğun özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. **(Madde 13)**

Toplumun, özellikle gençlerin ve çocukların; televizyon yayınlarının olası zararlı etkilerinden korunması için **RTÜK (Radyo Televizyon Üst Kurulu)** tarafından yaptırılan akıllı işaretler şunlardır:

Tekzip: Basın yayın organlarında hakkımızda gerçeğe aykırı bir yayın yaptığı zaman bu durumun mahkeme yoluyla düzeltilmesine tekzip denir.

2. ÖĞRENME ALANI: KÜLTÜR ve MİRAS

BEYLİKTEN CİHAN DEVLETİNE (2. öğrenme alanı-1.kazanım)

OSMANLI DEVLETİ (1299-1922):

Osmanlı Devleti'ni kuranlar Oğuzların **Kayı** boyundandır. **Osman Gazi** tarafından **Söğüt** ve **Domaniç**'te **1299** yılında kurulmuştur.

Söğüt ve Domaniç Bölgesinin Yurt Seçilmesinin Sağladığı Faydalar

Osmanlının yurt edindiği toprakların Bizans İmparatorluğu'nun büyük kent ve kasabaları ile komşu olması ve önemli ticaret yolları üzerindeki bu şehirler ile yapılan ticareten Osmanlı Beyliği'nin önemli gelir elde etmesi **(Ekonomik)**

Osmanlı Beyliği kurulduğu sırada Anadolu'da ve Balkanlarda güçlü devletlerin olmaması sebebiyle Osmanlı Beyliği'nin büyümesini kolaylaştırması ve Bizans İmparatorluğu'nun iç karışıklıklarla uğraşması **(Siyasi)**

Osmanlı Devleti ise bulunduğu konumun sağladığı avantaj ile mücadelesinin çoğunu komşusu olan Bizans Devleti ile yapmıştır. **(Coğrafi Konum)**

Osmanlı Devleti'nin Kısa Sürede Büyümesinin Sebepleri:

- ▶ Kurulduğu bölgenin coğrafi konumu
- ▶ Bizansın güçsüz durumda olması
- ▶ Balkanlarda siyasi birliğin olmaması
- ▶ Hoşgörülü ve adil bir politika izlenmesi
- ▶ Fethedilen yerlere Türk ailelerinin yerleştirilmesi (iskan politikası)
- ▶ Türk beylikleri ile iyi ilişkiler kurulması
- ▶ Merkezi otoriteye önem verilmesi
- ▶ Üstün yetenekli padişahların yetiştirilmesi
- ▶ Ahilerin desteğinin alınması

Osman Gazi (1281-1324):

- Bizans'ı Koyunhisar Savaşında yendi.
- Yarhisar, İnegöl, Yenişehir ve Bilecik'i aldı.
- İlk bakır parayı bastırdı.

Orhan Gazi (1324-1362):

- Bizans'ı Maltepe (palekanon) Savaşı'nda yendi. (1329)
- İznik, İzmit'i aldı.
- **Bursa'yı** alarak **başkent** yaptı. (1326)
- Karesioğullarını alarak beyliğin donanması ile denizciliğe başladılar ve Rumeli'ye geçtiler.
- **İznik'te** ilk **medreseyi** kurdular.
- İlk **divan** teşkilatını kurdular.
- **Yaya ve Müsellem** adıyla ilk orduyu kurdu.
- İlk gümüş parayı bastırdı.

BİLGİ NOTU: Osmanlı'nın Bizans'a yardımının karşılığı olarak Bizans'ın Gelibolu'daki **Çimpe Kalesi'ni** Osmanlı'ya vermesiyle **Rumeli'ye geçiş** yapıldı.

İskan Politikası:

İskan: Osmanlı'nın Rumeli'de fethettiği yerlere Türk ailelerini yerleştirmesine denir.

İskan politikasının amaçları:

- Anadolu'daki göçebe Türkmenleri yerleşik hayata geçirmek
- Fethedilen yerleri Türk yurdu haline getirmek
- Fethedilen yerde kalıcı hâkimiyeti sağlamak
- Arazileri tarıma açarak üretimi ve vergi gelirlerini artırmak

Toplumsal ve Ekonomik Yapı

Reaya: Osmanlı Devleti'nde yönetici ve askerî sınıf dışında kalan kesime reaya denir. Tüccarlar, esnaflar, köylüler ve konargöçerler bu gruba girer.

Ahilik: Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Anadolu'da yaşayan halkın sanat, ticaret, ekonomi gibi çeşitli meslek alanlarında yetişmelerini sağlayan, onları ahlaki yönden yetiştiren, çalışma yaşamını iyi insan meziyetlerini esas alarak düzenleyen sosyal yapıdır.

Ahiliğin günümüzdeki karşılığı **Esnaf ve Sanatkar** Odalarıdır.

Osmanlı Devletinin Geçim Kaynakları:

- ✚ Tarım ve hayvancılık
- ✚ Ticaret yolları üzerindeki kervanlardan alınan vergiler
- ✚ Ticaret yolları üzerindeki pazarlardan alınan vergiler

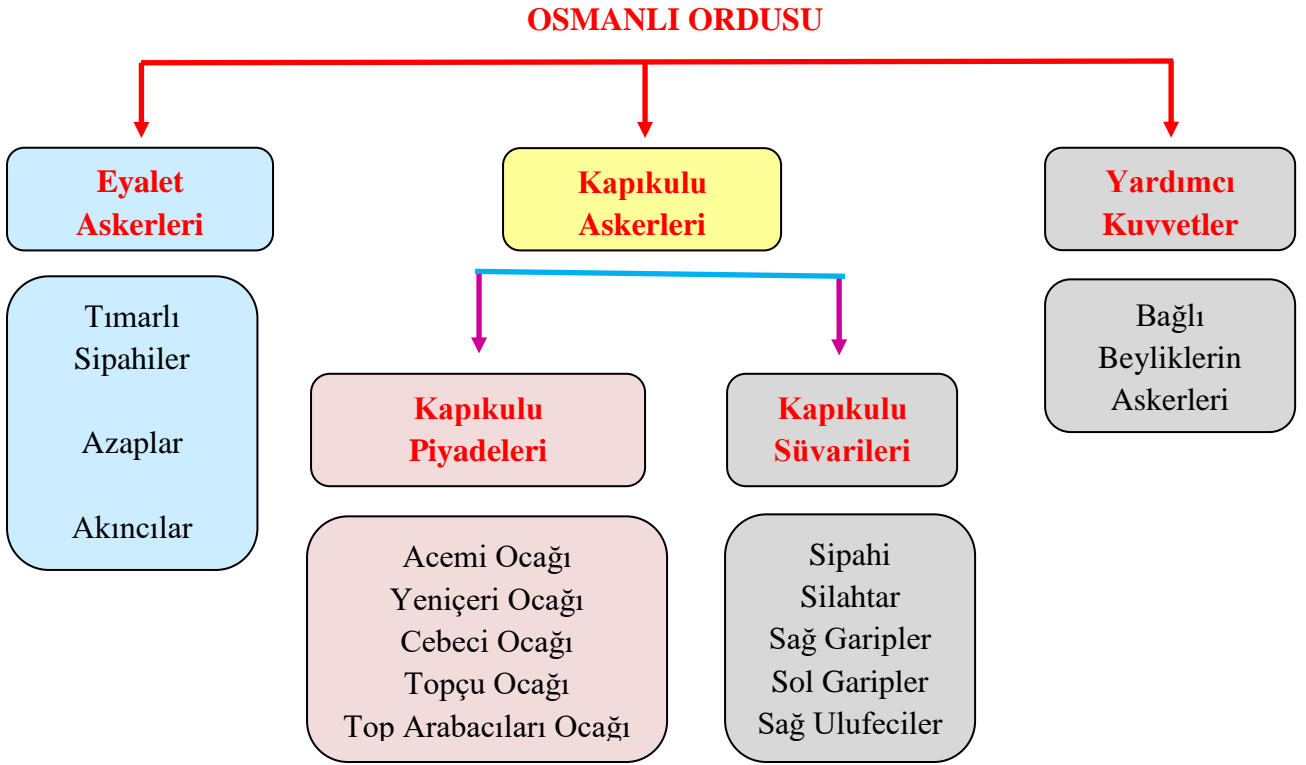
I. Murat (1362-1389)

- **Edirne** ele geçilerek **başkent** yapıldı. (1363)
- Haçlı ordusuyla **Sırpsındığı Savaşı** yapıldı.
- Haçlılarla **I. Kosova Savaşı** yapıldı. I.Murat bu savaşta şehit düştü.
- **Devşirme sistemi** ile **Yeniçeri Ocağı adlı orduyu** kurdu.

Osmanlı Devleti'nde Askerî Yapı

Osmanlı Devleti'nin sınırlarının kalıcı ve hızlı olarak genişlemesinde askerî teşkilat önemli rol oynamıştır. Osman Gazi Söğüt'e yerleştiğinde ilk fetihleri gönüllü askerler ile yapmıştır. Orhan Bey zamanında ise yaya ve müsellemlerle ilk düzenli ordu kurulmuştur. Ancak fetihlerin devamlılığı ve toprakların güvenliği için daha çok askere ihtiyaç vardı.

Devşirme Sistemi: Çocukların askerler tarafından ailenin rızasıyla köyden alınarak Anadolu'da bir Türk ailenin yanına yerleştirilmesi, daha sonra başkentte Acemi Ocağı'nda askerlik eğitimi almasına Devşirme Sistemi denir.

Tımarlı Sipahiler: Osmanlıların en önemli askeri kuvvetidir. Tımar sahipleri kendilerine verilen dirliğin geliri karşılığında asker yetiştirirdi. Cebelü denilen silahlı ve zırlı asker yetiştirirdi. Barış zamanında bulunduğu yerin güvenliğini sağlar, savaş zamanında bağlı buldukları Sancakbeyi ve Beylerbeyi'nin emrinde savaşa katılırlardı.

Tımar Sisteminin Yararları:

- ✚ Toprak işlenmiş ve üretimde süreklilik sağlanmıştır.
- ✚ Hazineye yük olmadan güçlü bir ordu oluşturulmuştur.
- ✚ Merkeze uzak bölgelerde, devlet otoritesi sağlanmıştır.
- ✚ Vergi toplamak kolaylaşmıştır.

BİLGİ NOTU: Tımar sistemi 1839'da Tanzimat Fermanı ile kaldırılmıştır.

Akıncılar: Sınır boylarındaki atlı birliklerdir. Orduya öncülük etmek, düşman birlikleri hakkında istihbarat bilgileri toplamak görevleriydi.

Acemi Ocağı: Kapıkulu Ocaklarına asker yetiştiren okuldur.

Yeniçeri Ocağı: Savaş zamanında padişahın yanında yer alır, barış zamanı padişahı korurlar ve İstanbul'un güvenliğini sağlarlardı.

Cebeci Ocağı: Orduya ait silahların yapımı, bakımı ve korunmasından sorumluydu.

Topçu Ocağı: Savaş meydanında topları dökken ve kullanan ocaktır.

Top Arabacıları: Topçu ocağının yaptığı topları savaş alanına taşıyan ocaktır.

Sipahi: Osmanlı'nın ağır süvari sınıfıdır.

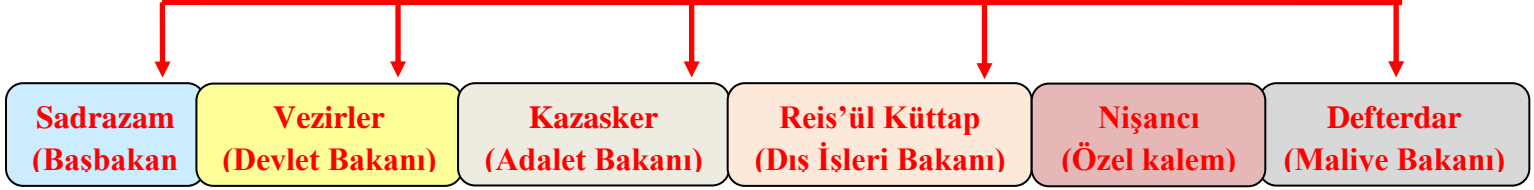
Silahtar: Padişah, vezir gibi devlet büyüklerinin silahlarının bakımından sorumlu kişidir.

Osmanlı Donanması (Deniz Kuvvetleri):

Karesi Beyliği'nin Osmanlı'ya katılması ile Karesi Beyliği'nin donanmasından yararlanılmıştır. Donanma başkomutanına **Kaptan-ı Derya veya kaptan paşa** denirdi. Deniz askerlerine Levent denirdi. En önemli Kaptan-ı Derya **Barbaros Hayrettin Paşa**'dır.

Osmanlı donanması 1770 yılında Çeşme'de, 1827 yılında Navarin'de, 1853 yılında Sinop'ta Ruslar tarafından yakılmıştır.

DİVANI HÜMAYUN (BAKANLAR KURULU)

Divanı Hümayun: Padişah başkanlığında toplanan askeri, siyasi, idari, hukuki ve mali işlerin görüşüldüğü ve karara bağlandığı kuruldur. Günümüzdeki karşılığı **Bakanlar Kuruludur**.

Sadrazam: Padişahın vekilidir, padişahın sonra en yetkili kişidir. Günümüzdeki karşılığı **Başbakan**dır.

Vezirler: Paşa unvanını kullanan, bakanlık ve valilik görevini yerine getiren kişidir. Günümüzdeki karşılığı **Devlet Bakanlığıdır**.

Kazasker: Kadı ve müderrislerin atama ve tayin işlerini yapan, devleti ilgilendiren davalara bakan kişidir. Günümüzdeki karşılığı **Adalet Bakanlıdır**.

Reis'ül Küttap : Padişah fermanlarına uygun olarak emirleri yazan, yabancı devletlerden gelen mektupları tercüme edip cevap veren kişidir. Günümüzdeki karşılığı **Dışişleri Bakanlıdır**.

Nişancı: Padişahın yazılarına imza(nişan)'sını koyan, tuğrasını çeken, arazi kayıtlarını tutan kişidir. Günümüzdeki karşılığı **Devlet İşleri Özel Kalem Müdürüdür**.

Defterdar: Maliye işlerine bakan, gelir ve gideri ayarlayarak bütçe yapan kişidir. Günümüzdeki karşılığı **Maliye Bakanlığıdır**.

Yıldırım Beyazıt (1389-1402)

Ankara Savaşı: Yıldırım Bayezid ile Timur arasında Ankara yakınlarındaki Çubuk Ovası'nda yapılan savaşta Yıldırım Beyazıt yenildi.

Ankara Savaşı'nın Sonuçları:

- Osmanlı Devleti dağılma tehlikesi geçirerek taht kavgaları dönemi (**Fetret Devri**) başlamıştır.
- Anadolu Türk Birliği bozuldu, Türk beylikleri yeniden kuruldu.
- Bizans'ın yıkılması ve İstanbul'un fethi gecikti.

Fetret Devri (1402-1413):

Yıldırım Beyazıt'ın Ankara Savaşı'nda yenilmesiyle kardeşler arasındaki 11 yıl süren taht kavgalarına Fetret Devri denir.

Fetret Devrine 1413 yılında **Mehmet Çelebi** son vermiştir.

II. Murat (1421-1451):

🏰 Haçlarla **Varna Savaşı** (1444) yapıldı.

🏰 Haçlılarla **II. Kosova Savaşı** (1448) yapıldı.

BİLGİ NOTU: II. Kosova Savaşı ile Osmanlıların Balkanlardaki hakimiyeti kesinleşti ve Türkleri Balkanlar'dan atma ümidi kalmadı.

İNSANI YAŞAT KI DEVLET YAŞASIN (2. öğrenme alanı-2.kazanım)

Şeyh Edebali'nin Osman Bey'e nasihatı

- Ey oğul! Sabretmesini bil. Vaktinden önce çiçek açmaz. Şunu da unutma, insanı yaşat ki devlet yaşasın!
- Ey oğul! Ananı, atanı say. Bereket büyüklerle beraberdir.
- Bu dünyada inancını kaybedersen yeşilken çorak olur, çöllere dönersin.
- Azminden dönme. Çıktığın yolu, taşıyacağın yükü iyi bil.
- Her işin gereğini vaktinde yap. İnsanı yaşat ki devlet yaşasın!
- Açık sözlü ol. Her sözü üstüne alma. Gördüğünü söyleme, bildiğini bilme.

Anadolu'nun Manevi Mimarları:

Abdalân-ı Rum: Askerlerden önce fethedilecek bölgeye gidip halkın gönlünü kazanan gönüllü dervişlere denir.

Bursa'nın fethinde Buhara'dan gelen dervişlerin de önemli roller üstlendiği söylenir. Bursa kuşatmasında susuzluktan perişan olan askerlere ayran dağıtarak susuzluklarını gideren Doydu Baba, askerlerin morallerini yükseltmeye çalışan Abdal Murad gibi şahsiyetler buna örnek verilebilir.

Bacıyan-ı Rum: Anadolu'nun savunması için savaşa katılan, kültürel, sanatsal, sosyal ve ekonomik alanlarda önemli katkılar sağlayan kadınlara denir.

Fatma Bacı Ahilik Teşkilatının kurucusu Ahi Evran'ın eşidir. Dünyada ilk örneklerden biri olan ve kadınlardan oluşan bir sivil toplum örgütü kurmuştur.

Gaziyân-ı Rum: Vatan uğruna canını bile vermekten çekinmeyen gazi ve alpler gaza ve cihat ruhu ile hareket eden kahramanlara denir.

Orhan Bey zamanında da Konuralp ve Akçakoca bunlara örnek verilebilir.

İSTANBUL'UN FETHİ

Sebepleri:

- Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'deki toprakları arasında kopukluk olması
- Bizans'ın Osmanlı topraklarına saldırması
- Bizans'ın Osmanlı şehzadelerini kışkırtarak iç karışıklık çıkarması
- Bizans'ın diğer Anadolu beyliklerini Osmanlı'ya karşı kışkırtması
- Bizans'ın Avrupa devletlerini Osmanlı'ya karşı kışkırtması
- İstanbul'un kara ve deniz ticareti için önemli konumda olması
- Hz. Muhammed'in (S.A.V) İstanbul'u fethedecek olan komutanı kutlamış olması

Fetih için Yapılan Hazırlıklar:

- ❖ Boğazın Avrupa yakasına **Rumeli (Boğazkesen) Hisarı** yapıldı.
- ❖ **Şahi** denilen büyük toplar döktürüldü.
- ❖ 400 parçadan oluşan donanma kuruldu.
- ❖ Komşu ülkelerle anlaşma yapılarak sınır güvenliği sağlandı.
- ❖ Balkanlara ordu gönderilerek dışarıdan gelecek tehlikeliler önlendi.

Bizans'ın Yaptığı Hazırlıklar:

- ✓ Surlar sağlamlaştırıldı.
- ✓ Papa ve diğer Avrupa devletlerinden yardım istendi.
- ✓ Haliç'in ağzı zincirlerle kapatıldı.

Fethinin Türk Tarihi Açısından Sonuçları:

- Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'deki toprakları arasındaki bütünlük sağlandı.
- Karadeniz ticaret Osmanlı Devleti'nin kontrolüne geçti.
- II. Mehmet "**Fatih**" ünvanını aldı.
- **İstanbul** Osmanlı Devleti'nin yeni "**başkenti**" oldu.
- Osmanlı'nın Balkanlardaki ilerleyişi kolaylaştı.
- Osmanlı Devleti "**imparatorluk**" haline geldi.
- Osmanlı Devleti'nin İslam dünyasındaki saygınlığı arttı.

Fethin Dünya Tarihi Açısından Sonuçları:

- ✿ Bizans (Doğu Roma) yıkıldı.
- ✿ Ortaçağ kapandı, **Yeniçağ** başladı.
- ✿ Topun kullanılmasıyla derebeylerin şatoları yıkıldı, **feodalite** zayıfladı, merkezi krallıklar güçlendi.
- ✿ Doğu ticaret yolları (**İpek ve Baharat Yolu**) Türklerin eline geçince Avrupalılar yeni ticaret yolları aramaya başladılar. Böylece **Coğrafi keşifler** başlamış oldu.
- ✿ Fetihten sonra İtalya'ya kaçan Bizanslı bilgin ve sanatçılar "**Rönesans'ın**" başlamasında etkili oldu.

İstimalet Politikası: Osmanlı Devletinin fethettiği topraklar üzerinde ve o bölgelerin halkına karşı kalıcı hakimiyet için uyguladığı politikalara denir.

İstimalet Politikasının amacı: Fethedilen topraklardaki insanların devlete olan bağlılıklarını güçlendirmektir.

İstimâlet Siyasetinin Aşamaları:

- ✿ Fetih öncesi hazırlık
- ✿ Fetih sonrası halkın alıştırılması
- ✿ Adil yönetim anlayışı
- ✿ Halka tanınan din, dil ve kültürel özgürlükler

Ahidname: Osmanlı sultanları yeni fethedilen yerlerde halkın güvenini kazanmak için can ve mal güvenliği garantisi veren yayımladığı belgeye denir.

Fatih Dönemi Denizlerde Fetihler:

Ege Adaları'nın Fethi: Limni, Midilli, Gökçeada, Eğriboz

Trabzon'un Fethi: Cenevizlilerden Amasra; Candaroğullarından Kastamonu ve Sinop; Bizans'a mensup Komnenlerden Trabzon'u (1461) aldı.

Kırım'ın Fethi: Cenevizlilerden Kırım alınarak Osmanlı Devleti'ne bağlandı. (1475) **Kırım'ın fethi ile Karadeniz Türk gölü haline geldi.**

Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi'nin sonuçları:

Memlûklûlerle 1516'da Mercidabık ve 1517'de Ridaniye Savaşıyla Mısır Osmanlı'ya bağlandı.

Sonuçları:

- Mısır, Suriye ve Arap Yarımadası Osmanlı'nın eline geçti.
- Hindistan'dan gelen **Baharat Yolu** Osmanlı'nın kontrolüne geçti.
- Kutsal emanetler İstanbul'a getirildi.
- **Halifelik** Osmanlı'ya geçti ve **Yavuz Sultan Selim ilk Osmanlı halifesi** oldu.

Preveze Deniz Savaşı: (1538) Kanuni Sultan Süleyman

Sebebi: Osmanlı'nın Akdeniz'deki hakimiyetini genişletmesinin Avrupalılara verdiği endişedir.

Savaş yapan devletler: İspanya, Venedik, Papalık, Malta.

Komutanı: Barbaros Hayrettin Paşa.

Kıbrıs'ın Fethi: (1571) II. Selim

Sebebi: Korsanları Osmanlı gemilerine zarar vermesi

Sonuç: **Kıbrıs'ın fethiyle Akdeniz Osmanlı hakimiyetine girerek Osmanlı ticaret güvenliği sağlanmıştır.**

İnebahtı Savaşı (1571) II. Selim

Sonuç: Osmanlı Devleti yenildi. Osmanlı'nın **denizlerdeki ilk ve tek yenilgisidir**. Sokullu Mehmet Paşa'nın sözü: "Biz sizden **Kıbrıs'ı** almakla kolunuzu kestik; siz ise **İnebahtı'da** donanmamızı yakmakla sakalımızı kestiniz. Unutmayın ki kol bir daha yerine gelmez ama sakal eskisinden gür çıkar."dedi.

Girit'in Fethi (1669): IV. Mehmet

25 yıl kuşatmadan sonra fethedildi. Yükselme döneminde fethedilemeyen tek adadır. Duraklama döneminde fethedilmiştir.

Osmanlı'da Millet Sistemi

Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde farklı ırklara ve dinî inançlara sahip insanlar yaşamıştır. Osmanlı Devleti'ndeki bu çok kültürlülük, Osmanlı millet sisteminin de temelini oluşturmaktadır.

"Millet Sistemi" adı verilen bu anlayışta devlet doğrudan vatandaşlarla ilişki kurmamış her bir vatandaşın mensubu olduğu milleti ve o milletin dinî liderini muhatap almıştır. Bu sayede günümüzde devlet tarafından sağlanan eğitim, din, hukuk ve sosyal hizmetler gibi hizmetlerde dinî topluluklar birer aracı ve kolaylaştırıcı olarak kullanılmıştır.

AVRUPA'DA UYANIŞ (2. öğrenme alanı-3.kazanım)

COĞRAFİ KEŞİFLER:

15 ve 16 yüzyıllarda Avrupalılar tarafından yeni ticaret yollarının, okyanusların ve kıtaların bulunmasına denir.

Coğrafi Keşiflerin Sebepleri:

- İpek ve Baharat Yolunun müslümanların elinde olması
- Gemicilik bilgisinde ilerleme
- Pusulanın geliştirilmesi
- Coğrafya bilgisinin artması

Keşif	→	Keşfedilen Yer
Bartelmi Diaz	→	Ümit Burnu
Kristof Kolomb	→	Amerika Kıtası (kıta olduğunu anlayamadı.)
Vasko Da Gama	→	Hindistan
Macellan	→	Dünyanın dolaşılması

Coğrafi Keşiflerin Sonuçları

- ✿ **İpek ve Baharat Yolu önemini kaybetti. Atlas Okyanusu kıyısındaki limanlar önem kazandı.**
- ✿ Keşfedilen yerlerde yetişen domates, vanilya, patates, kakao gibi bitkiler Avrupa'ya taşındı.
- ✿ Hıristiyanlık yayıldı, yanlış bilgi veren din adamlarına güven azaldı.
- ✿ Soylular eski gücünü kaybetti, ticaretle uğraşan kişiler **(burjuva sınıfı) zenginleşti.**
- ✿ Kültür ve sanat desteklendi, **Rönesans'ın doğmasına sebep oldu.**

RÖNESANS:

Kelime olarak; **“yeniden doğuş”** demektir.

Yeniçağda Avrupa’da edebiyat, güzel sanatlar, bilim alanındaki yeniliklere denir.

Rönesans'ın Sebepleri:

- ✿ Kağıt ve matbaanın etkisiyle okuma yazmanın, bilgi ve kültürün artması
- ✿ Güzel sanatlara merak saran zengin sınıfın oluşması
- ✿ İstanbul'dan İtalya'ya giden bilgilerin eski Yunanca eserleri öğretmeleri
- ✿ Doğa, güzel sanatlar, edebiyat ve bilimsel gelişmelere ilginin artması

BİLGİ NOTU: Rönesans **ilk** olarak **İtalya’da** başladı.

Rönesans'ın Öncüleri:

Leonardo Da Vinci	(Resim, bilim, robot)
Mikelanj	(Heykeltıraş)
Montaigne	(Edebiyat)
Luther	(Dinde reform)
Shakespeare	(Tiyatro)
Kopernik	(Fizik)

Rönesans'ın Sonuçları:

- ◆ Skolastik (kilise görüşü) düşünce yıkıldı. Pozitif düşünce oluştu.
- ◆ **Reform hareketleri başladı.**
- ◆ Bilim ve teknikte gelişmeler hızlandı.
- ◆ Avrupa'da sanattan zevk alan bir burjuva sınıfı oluştu.
- ◆ Din adamları ve kilisenin otoritesi sarsıldı.
- ◆ Avrupa her yönden gelişti güçlendi.

REFORM

Kelime olarak: **“düzeltme, yenileme** demektir.

16 yüzyılda Katolik kilisesindeki bozulmalar sebebiyle dinde yapılan düzenlemelere denir.

Reform'un Nedenleri:

- ➔ Kağıt ve matbaa sebebiyle okur-yazar oranının artması
- ➔ İncilin farklı dillere çevrilmesi sonucunda din adamlarına güvenin azalması
- ➔ Kilisenin endüljans (günah çıkarma, cennetten yer satma) yetkisini kullanarak zengin olması ve halkın tepkisi
- ➔ Rönesans'la birlikte düşünce özgürlüğünün oluşması

BİLGİ NOTU: Reform hareketleri ilk defa **Martin Luther** öncülüğünde **Almanya'da** başlamıştır.

Reformun Sonuçları:

- Avrupa'da mezhep birliği bozuldu. Katolik ve Ortodoks mezhepleri yanında Protestanlık (Almanya), Kalvenizm (Fransa), Anglikanizm (İngiltere) mezhepleri ortaya çıktı.
- Din adamları ve kilise güvenini kaybetti.
- Katolik kilisesi kendini yeniledi ve düzeltti.
- Eğitim-öğretim kiliseden alınarak laik eğitim sistemi kuruldu.
- Katolik kilisesinden ayrılan ülkelerde kilisenin mallarına ve topraklarına el konuldu.
- Papa ve kilisenin Avrupa ülkelerindeki krallar üzerindeki etkisi sona erdi.

BİLGİ NOTU: Reform Osmanlı'yı olumsuz etkilemedi, mezhep savaşlarının olması Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da ilerlemesini kolaylaştırdı.

AYDINLANMA ÇAĞI

Avrupa'da insanın önemini dine göre değil, akla dayanarak açıklayan düşünce sistemidir.

Aydınlanma Bilim İnsanları: Newton, Kopernik, Galileo, Descartes, Jan Jack Russo, Mozart.

BİLGİ NOTU: Aydınlanma çağında meydana gelen bilim, sanat ve teknolojik gelişmeler sanayi inkılabına sebep oldu.

SANAYİ İNKILABI

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin üretimde kullanılmasına denir.

Buhar gücüyle çalışan makinelerin üretimde kullanılmasıyla Sanayi İnkılabı başladı.

Sanayi İnkılabı ilk olarak İngiltere'de başladı.

Sanayi İnkılabının Sonuçları:

- ▶ Pazar ve hammadde ihtiyacı sebebiyle sömürgecilik faaliyetleri başladı.
- ▶ İşçi sınıfı ortaya çıktı.
- ▶ Köyden şehre hızlı nüfus göçü başladı.
- ▶ Sanayileşemeyen ülkeler sömürüldü.
- ▶ Osmanlı devleti açık pazar haline geldi, Osmanlı esnafı çöktü.

BİLGİ NOTU: Ortaçağda Avrupa'da dini ve yönetim gücünü elinde bulunduran gruplar düşünce özgürlüğünü engellemişler. **Rönesans, Reform, Aydınlanma Çağı** ile bilim, sanat ve siyasette gelişmeler yaşanmış, özgür **düşünce gelişmiştir.**

Coğrafi Keşifler → Rönesans → Reform → Aydınlanma Çağı → Sanayi İnkılabı

FRANSIZ İHTİLALİ

Fransız İhtilalinin Sebepleri:

- ◆ Rönesans, Reform ve Aydınlanma Çağı ile özgür düşünce fikrinin yayılması
- ◆ Burjuva sınıfının söz sahibi olmaya başlaması
- ◆ Reform hareketiyle kilisenin gücünü yitirmesi
- ◆ Toplumda gelir adaletsizliği, toplumsal ve siyasal reform isteyen düşünürlerin halkı bilinçlendirmesi.

Fransız İhtilalinin Sonuçları:

- Fransa'da monarşi rejiminin yıkılıp yerine **cumhuriyetin** kurulmasına neden oldu.
- Fransız İhtilali **Yeni Çağ**ı bitiren, **Yakın Çağ**'ı başlatan olay olarak kabul edildi.
- Fransız İhtilali sonucunda tüm dünyada **milliyetçilik, eşitlik, özgürlük** kavramları önem kazandı.

Fransız İhtilalinin Osmanlıya Etkisi

Fransız İhtilali ile dünyaya yayılan milliyetçilik fikri, Osmanlı Devleti gibi çok uluslu olan devletleri olumsuz etkiledi. Osmanlı Devleti'ne bağlı olan bazı milletler, **milliyetçilik fikrine kapılarak kendi bağımsız devletlerini kurmak** istediler. Bu milletler Osmanlı Devleti'nin ekonomik ve siyasi sıkıntılarından faydalanarak isyanlar başlattılar.

Fransız İhtilali Osmanlı Devleti'ni derinden etkileyerek çok uluslu olan devleti yönetmeyi zorlaştırdı. Fransız ihtilalinden etkilenen bazı Osmanlı aydınları sayesinde demokrasi hareketleri başladı. Bu sayede **1839 Tanzimat Fermanı'na** giden siyasi gelişmeler yaşandı. Sonrasında da Müslüman olmayan Osmanlı halkının devlete bağlılıklarını artırmayı amaçlayan **Islahat Fermanı** yayınlandı (1856).

DEĞİŞEN DÜNYADA DEĞİŞEN OSMANLI (2. öğrenme alanı-4.kazanım)

Lale Devri (1718-1730) Yenilikleri

1718 Pasarofça Antlaşması ile başlayıp 1730 Patrona Halil İsyanı ile sona eren döneme Lale Devri denir. Lale Devri **padişahı III. Ahmet, Sadrazamı Damat İbrahim Paşa**'dır.

Yenilikler:

- ▶ Avrupa'ya ilk kez elçiler gönderildi.
- ▶ Fransa'ya elçi olarak gönderilen Yirmisekiz Çelebi Sait Efendi ve İbrahim Müteferrika **ilk devlet matbaasını** kurdular.
- ▶ Çini ve kumaş fabrikaları açıldı.
- ▶ İlk kez çiçek aşısı uygulandı.
- ▶ Arapça eserler Türkçeye çevrildi.

BİLGİ NOTU: Lale devrinde ilk kez batı örnek alınarak ıslahat(yenilik)lar yapılmıştır. Lale Devri'nin ilk mimari eserlerinden biri III. Ahmed Çeşmesi'dir.

III. Selim (1789-1807) Dönemi Yenilikleri:

- Avrupa'ya ilk kez sürekli elçiler gönderildi.
- Nizam- Cedit adıyla yeni bir ordu kuruldu.
- Mühendishane-i Berri Hümayun (Kara Mühendishanesi) kuruldu.
- Yerli malı kullanması özendirildi.

II. Mahmut (1808-1839) Dönemi Yenilikleri:

- Yeniçeri Ocağı'nı kaldırılmıştır. Bu olaya Vaka-i Hayriye (Hayırlı olay) denir.
- Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusu kurulmuştur.
- **Takvimi Vekayi** adlı **ilk resmi gazete** çıkarıldı.
- Askeri amaçlı ilk nüfus sayımı yapıldı.
- İlköğretim zorunlu hale getirildi.

Tanzimat Dönemi (1839-1876): Tarihimizde Tanzimat Fermanı ile başlayıp I. Meşrutiyet'in ilanına kadar süren döneme Tanzimat Dönemi denir. Tanzimat Fermanı ile Osmanlı tarihinde yeni bir devir başlamıştır. Tanzimat ile devletin siyasi, sosyal, askerî ve kültürel alanlarda kötüye gidişini önlemek amacıyla daha geniş kapsamlı yenilikler yapılmıştır. Tanzimat Fermanı'na 3 Kasım 1839'da Gülhane Parkı'nda halka okunduğu için "**Gülhane Hatt-ı Hümayun'u**" da denir.

Islahat Fermanı: 1856 yılında Islahat Fermanı ilan edilmiştir. Bu fermanla yabancı devletlerin ülkenin iç işlerine karışmasını önlemek ve azınlıkların devlete bağlılıklarını kuvvetlendirmek amaçlanmıştır.

Tanzimat Sonrası Ekonomik Alandaki Değişimler: Tanzimat sonrasında Osmanlı Devleti'nde birçok alanda olduğu gibi ekonomik alanda da değişimler yaşanmıştır. Özellikle **1838'de imzalanan Balta Limanı Ticaret Anlaşması** ile **yabancıların serbestçe ticaret yapabilmelerine** imkân sağlanmıştır. Bunun sonucu yabancı sermaye yatırımları Osmanlı ekonomisini olumsuz etkilemiştir.

1881 yılında **Osmanlı Devleti'nin dış borçlarını ödeyememesi** üzerine **Duyun-u Umumiye İdaresi (Genel Borçlar)** kurulmuştur.

Memleket sandıkları 1883'te aynı amaçlar doğrultusunda "Menafi Sandıkları"na dönüştürülmüştür. 15 Ağustos 1888'de **Menafi Sandıkları'nın** yerine Ziraat Bankası resmen kurulmuş, o tarihte faaliyette bulunan Menafi Sandıkları da banka şubelerine dönüştürülerek faaliyete başlamıştır. **1888'de Ziraat Bankası** kurulmuştur.

Abdülmeccit (1839-1860) Dönemi Yenilikleri:

- 1840'ta Posta Nezareti(Bakanlık) kuruldu, ilk postaneler açıldı.
- 1851 yılında ulaşımı düzenli hale getirmek için Şirket-i Hayriye (vapur işletme şirketi) kuruldu.
- 1854 yılında telgraf kullanıldı.
- 1856 yılında ilk demiryolu İzmir-Aydın hattına yapıldı.

II. Abdülhamit (1876-1909) Dönemi Yenilikleri:

- ✚ Ziraat Bankası kuruldu.
- ✚ Darülaceze kuruldu.

OSMANLIDAN KALAN MİRASIMIZ (2. öğrenme alanı-5.kazanım)

Seyahatname: Seyyahın gezip gördüğü yerleri yazdığı metne denir.

Seyyah: Gezip görmeyi kendisine iş edinen kimseye denir. En önemlisi **seyyah Evliya Çelebi**; en önemli **seyahatname Evliya Çelebi Seyahatnamesi**dir.

BİLGİ NOTU: Osmanlı topraklarında dolaşan seyyahlar, seyahatnamelerinde Türk kültürünün farklı özelliklerine yer vermiştir. Türklerin yaşam biçimi, evleri, eşyaları, misafirperverlikleri, yiyecek, içecekleri, kutlamaları, sporları, seyahatnamelerin konularıdır.

Türk aile yapısı, Osmanlı topraklarında dolaşan seyyahların dikkatini çekmiştir. Osmanlı aile yapısının çok sağlam olduğunu yazan seyyahlar, yaşlılar ve çocuklar arasında yaşanan sevgi ve şefkati özellikle vurgulamışlardır.

Osmanlıda mahalle toplumsal birliğin temsiliydi. Mahallede mükemmel bir dayanışma vardı. Mahallede kadınlar bayram ve kış hazırlıklarını birlikte yaparlardı. Düğün, cenaze gibi merasimler hep birlikte yapılırdı. Maddi durumu iyi olmayanların ihtiyaçları mahalleli tarafından ortaklaşa karşılanırdı.

Osmanlı Sanatları:

Çini: Osmanlıca kökenli bir sözcük olan “çini” **sırlı kap** anlamına gelmektedir. Osmanlılar çini sözcüğünü kilden yapılan her türlü kap için kullanmıştır. Çin kelimesinden türetilmiş, porselen sanatını dünyaya tanıtan Çinlilere izafeten verilmiş bir isimdir.

Çini, toprağın pişirildikten sonra şekil verilip tabak, vazo ve sürahi gibi eşyalar üretilmesine dayalı bir el sanatıdır. Fayans, porselen, tabak gibi eşyaların süslenmesinde kullanılan bir yüzü sır, renkli dekor ve motiflerle işlenmiş eşyalara çini denir.

Osmanlı Devleti’nde çini iç ve dış mimari süslemesinde yaygın olarak kullanılmıştır.

Ebru: Ebru, Türkistan’da ortaya çıkıp oradan İpek Yolu ile dünyaya yayıldığı düşünülen bir sanat dalıdır. Ebru sanatı Türk medeniyeti tarafından benimsenmiş, hat sanatı ile ilerlemiştir.

Ebru kıvamlı suyun üzerine gül dalı ve at kılından mamul fırçalar yardımıyla sığır ödü ilave edilerek ayarlanmış, suda erimez boyaların yüzeye serpilip kâğıda alınmasıyla oluşan **kâğıt bezeme (süsleme) sanatıdır.**

Hat: Güzel yazı yazma ve süsleme sanatıdır. Bu işi yapanlara da **hattat** denir. Osmanlının meşhur hattatları; **Şeyh Hamdullah, Ahmet Karahisarî, Hafız Osman, Dedeade** gibi isimlerdir.

3. ÖĞRENME ALANI: İNSANLAR, YERLER ve ÇEVRELER

NEREYE YERLEŞELİM? (3.öğrenme alanı-1.kazanım)

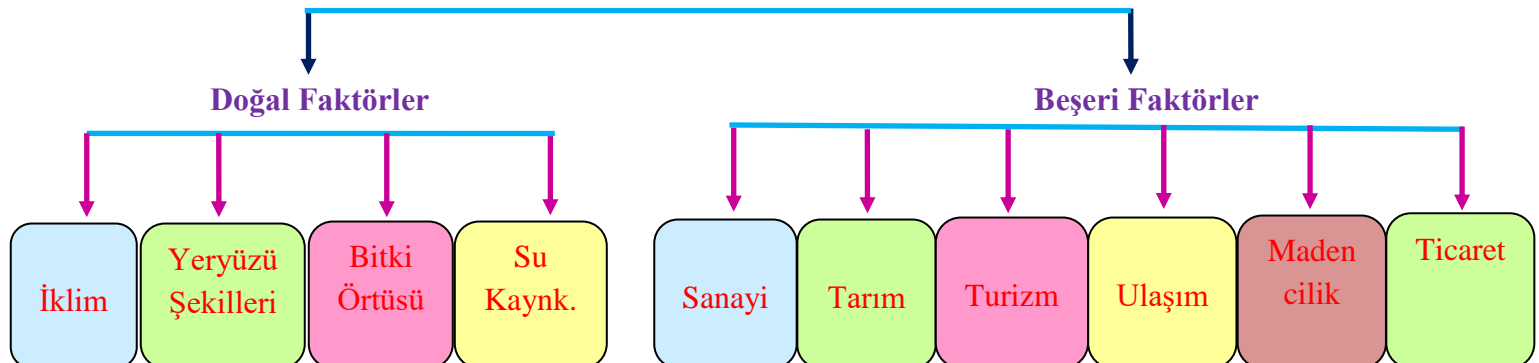
Çok uzun süre konargöçer hayatı süren insanlar yerleşim yeri tercihinde yiyecek ve su ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri, kendilerini güvende hissedebilecekleri yerleri bularak yerleşmişlerdir. Bu yüzden avcılık için elverişli olan, korunaklı yerleri tercih etmişlerdir. İnsanlar bu dönemde mağaralarda yaşamaktaydılar.

Yerleşik hayata geçişle ilgili olarak Çatalhöyük 9.500 yıllık geçmişi olan ve yaklaşık 8.000 insanı barındırmış geniş bir kasabadır. İlk yerleşme, ilk ev mimarisi ve ilk kutsal yapılara ait özgün buluntuları ile insanlık tarihine ışık tutan bir merkezdir.

Karasal iklimin hüküm sürdüğü bölgede 800 yıllık bir köy yaşantısı vardır. İklimine uygun tahıl ve bakliyat yetiştirilen Çatalhöyük, avcı-toplayıcı toplumdan tarım toplumuna geçişin yaşandığı yerleşim yerlerinden biridir. Bu dönemde bataklıkların kıyılarına kadar uzanan dağ ormanlarının kuşattığı Çatalhöyük, bereketli bir arazi ile çevrelenmiştir. Höyük çevresindeki sulak alanlarda yoğun sazlıklar çok çeşitli hayvan ve değerlendirilebilecek bitkiler barındırıyordu. Çarşamba Irmağı ilkbaharda taşarak Çatalhöyük’ü bir yarım adaya dönüştürüyordu. Bu da yerleşim yerinin savunulmasını kolaylaştırıyordu.

Çatalhöyük’te bulunan kumaş parçaları en eski kumaş örneklerindedir. O dönemde Hasan Dağı’ndan elde edilen obsidyen ile tuzu hem kendi ihtiyaçları için kullanmışlar hem de çevrelerindeki yerleşim birimlerinde yaşayan insanlara satmışlardır.

YERLEŞİM YERİ TERCİHİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

İnsanların yeni ekonomik faaliyet alanları keşfetmesi sosyal ve ekonomik hayatı değiştirmiştir. **Sanayileşme** ile kentlere talep artmış ve yeni beşerî faktörler ortaya çıkmıştır. Örneğin **eğitim, altyapı, sağlık, turizm, ulaşım** gibi faktörler göz önünde bulundurulmaya başlanmıştır.

TÜİK 2017 yılı verilerine göre Türkiye nüfusunun %18,6'sının ikamet ettiği **İstanbul, en çok nüfusa sahip olan ilimiz** olmuştur.

TABLO VE GRAFİKLERLE ÜLKEMİZ (3.öğrenme alanı-2.kazanım)

Nüfus: Sınırları belli bir alanda, belli bir zamanda yaşayan insan sayısına denir.

Nüfus Yoğunluğu: Kilometrekareye düşen insan sayısına nüfus yoğunluğu denir.

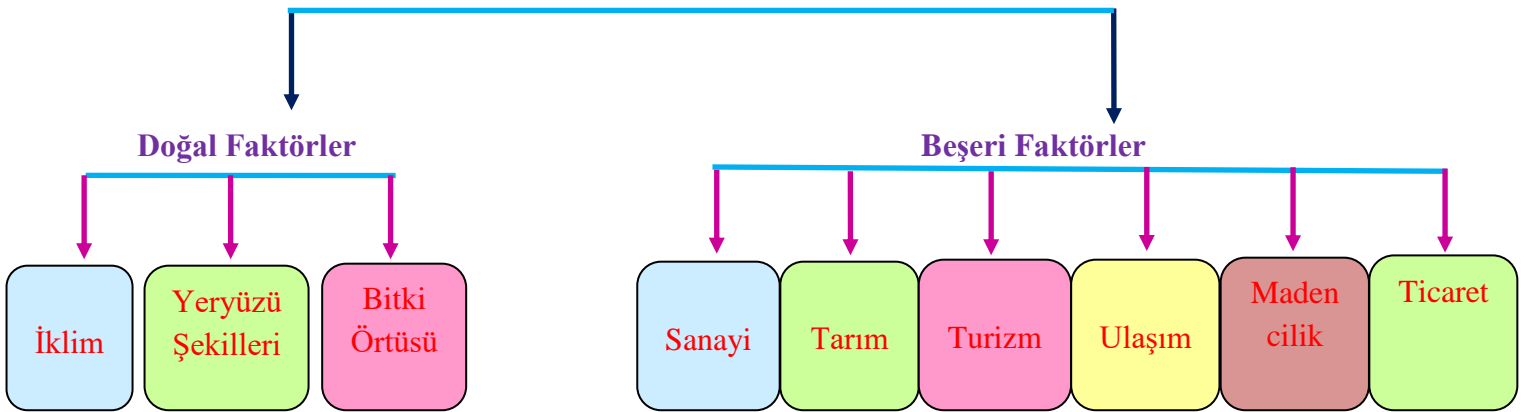
$$\text{Nüfus Yoğunluğu} = \frac{\text{Yaşayan insan sayısı}}{\text{Yüzölçümü}}$$

Nüfus yoğunluğu olarak ifade edilen “bir kilometrekareye düşen kişi sayısı”, Türkiye genelinde 2016 yılına göre **1 kişi** artarak **105 kişi** oldu.

Nüfus Sayımı Niçin Yapılır?

- ✚ Yaşayan insan sayısı
- ✚ Nüfusun eğitim durumu
- ✚ Nüfusun yaş cinsiyet durumu
- ✚ Nüfusun ekonomik faaliyetlere dağılımı
- ✚ Kır ve kent nüfusu
- ✚ Çalışan insan sayısını belirlemek

NÜFUSUN DAĞILIŞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Nüfus Yoğunluğunun Fazla Olmasının Sonuçları:

- ✚ İş gücü ucuzlar.
- ✚ Tüketim artar.
- ✚ Konut sıkıntısı yaşanır.
- ✚ Eğitim ve sağlık sorunları artar.
- ✚ Trafik sorunları yaşanır.

Nüfus Artış Hızını Belirleyen Sebepler

- * Doğumlar
- * Doğal afetler
- * Savaşlar
- * Turizm faaliyetleri
- * Salgın hastalıklar
- * Yaşam koşullarının iyileşmesi

Nüfusu Fazla Olan İller:

- * İstanbul (**En Fazla**)
- * Ankara
- * İzmir
- * Konya
- * Adana

Nüfusu Az Olan İller:

* Bayburt (**En Az**)

* Gümüşhane

* Ardahan

* Tunceli

Nüfus Yoğunluğuna Göre Bölgeler (Sırasıyla):

1- Marmara Bölgesi

2- Güneydoğu Anadolu Bölgesi

3- Ege Bölgesi

4- Akdeniz

5- İç Anadolu Bölgesi

6- Karadeniz Bölgesi

7- Doğu Anadolu Bölgesi

Bölgelerimizde Nüfus Yoğunluğunun Az Olduğu Alanlar:

* Marmara Bölgesi: (Trakya'nın kuzeyi)

* Güney Doğu Anadolu Bölgesi: (Mardin, Hakkari)

* Akdeniz Bölgesi: (Taşeli platosu)

* İç Anadolu Bölgesi: (Tuz gölü çevresi)

* Karadeniz Bölgesi: (Doğu Karadeniz Bölümü)

NÜFUS VE ÖZELLİKLERİ

Osmanlı Devletinin ilk nüfus sayımı, Padişah II. Mahmut döneminde 1831 yılında yapıldı.

II. Mahmut döneminde yapılan nüfus sayımının nedeni askere alınacakları ve vergi verecek nüfusu belirlemektir.

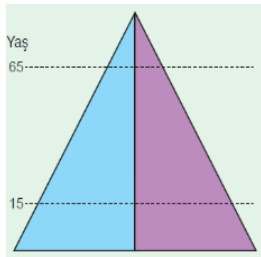
Ülkemizde **Cumhuriyet döneminde 1927 yılında ilk nüfus sayımı** yapılmıştır. 1990 yılına kadar sonu 0 ve 5 ile biten yıllarda nüfus sayımı yapılırken bu tarihten sonra 10 yılda bir yapılmaya başlandı. 2007 yılından itibaren sokağa çıkma yasağına gerek kalmadan adrese dayalı nüfus sayımı sistemine geçilmiştir.

Türkiye'de ikamet eden nüfus 2017 yılında bir önceki yıla göre 995 bin 654 kişi arttı. Erkek nüfus 40 milyon 535 bin 135 kişi olurken kadın nüfus 40 milyon 275 bin 390 kişi oldu. Buna göre **toplam nüfusun %50,2'sini erkekler, %49,8'ini ise kadınlar** oluşturdu.

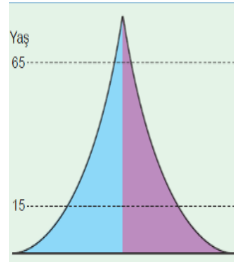
Yıllık nüfus artış hızı, 2016 yılında **%13,5** iken 2017 yılında **%12,4** oldu.

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar gelen süreçte **ekonomik, sosyal ve sağlık alanlarında olumlu gelişmeler** yaşanmıştır. Bu gelişmeler çocuk ölümlerinin ve kadın başına düşen doğum sayısının önemli ölçüde azalmasına neden olmuştur. **Gelişmiş ülkelerde XX. yüzyılın sonlarına doğru nüfus artış hızı azalmıştır.** Bu değişimle toplam nüfus içerisinde genç nüfusun oranı azalarak yaşlı nüfusun oranı artmıştır.

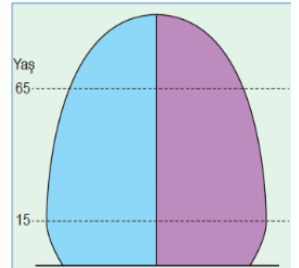
BİLGİ NOTU: Ülkemizde nüfus sayımını **Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK)** yapar.

Az gelişmiş ülke nüfus piramidi

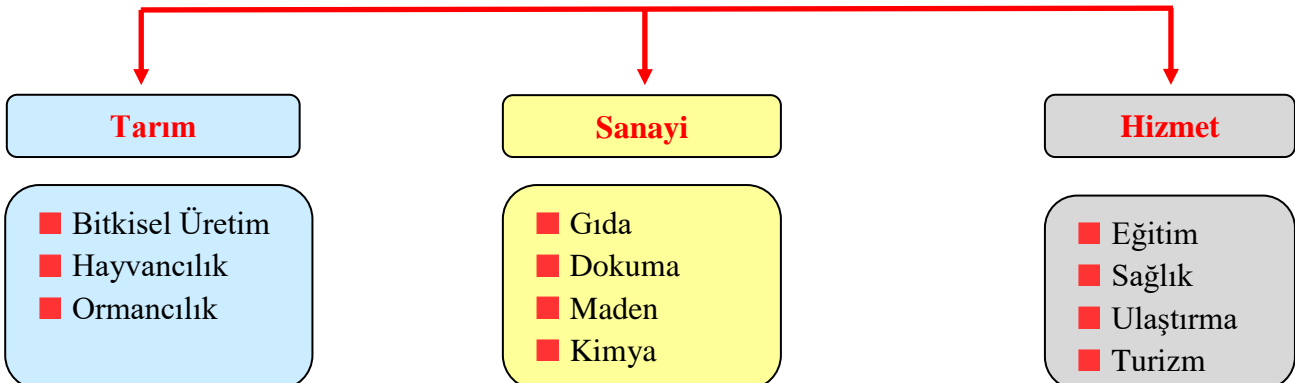

Gelişmekte olan ülke nüfus piramidi

Gelişmiş ülke nüfus piramidi

ÇALIŞAN NÜFUS SEKTÖREL ALANLARI

BİLGİ NOTU: Gelişmiş ülkelerde **hizmet ve sanayi sektörlerinde** çalışan insan sayısı fazla, tarım sektöründe çalışan insan sayısı azdır.

Az gelişmiş ülkelerde ise **tarım sektöründe** çalışan insan sayısı daha fazladır. Sanayi ve hizmet sektöründe çalışan insan sayısı azdır.

Ülkemizde **sanayi ve hizmet sektöründeki nüfusun** büyük bölümü **İzmir, Ankara, Eskişehir, Adana, Mersin, Zonguldak, Ereğli, Karabük, Gaziantep, Kayseri, Denizli, Konya** gibi illerde yoğunlaşmıştır.

Eğitim seviyesi yüksek olan nüfus, ülkelerin gelişiminde ve kalkınmasında önemli bir paya sahiptir. **Gelişmişlik oranımız**, ne kadar kalabalık bir nüfusa sahip olduğumuza değil, **iyi eğitim almış nüfusa sahip olmamıza bağlıdır.**

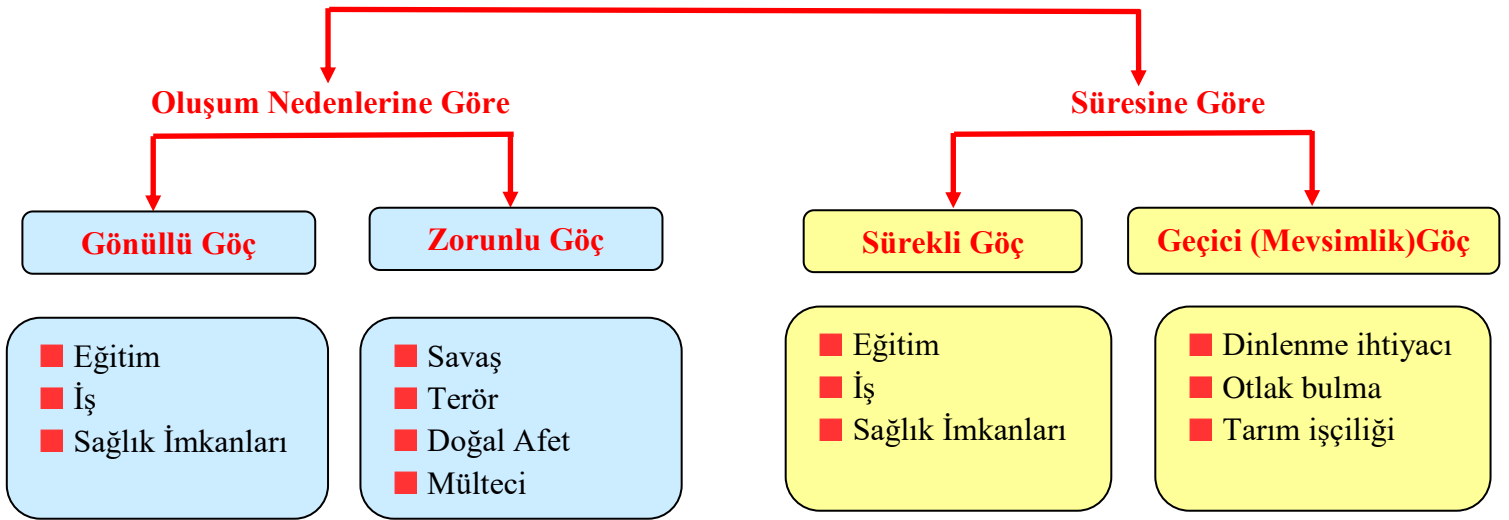
Türkiye’de 2015 yılında 25 ve daha yukarı yaşta olan ve okuma-yazma bilmeyen toplam nüfus oranı %5,7’dir. Bu oran **erkeklerde %1,3, kadınlarda %6,3’tür.**

DOĞDUĞUN YER Mİ, DOYDUĞUN YER Mİ? (3.öğrenme alanı-3.kazanım)

Doğal nüfus artışı : Bir ülkede doğumların ölümlerden fazla olmasına denir.

İç göç: Ülke sınırları içinde yapılan göçe denir. **Örnek:** Konya'dan İstanbul'a yapılan göç

GÖÇ ÇEŞİTLERİ

İç göç (kırdan kente göç)'ün nedenleri:

- Tarım alanlarının miras yoluyla daralması
- Kırsal kesimdeki hızlı nüfus artışı
- Tarımda makineleşme artışı
- Kentlerdeki iş imkanlarının fazla olması
- Kentlerdeki eğitim ve sağlık hizmetlerinin yaygın olması
- Kentlerdeki altyapı hizmetleri ile sosyal ve kültürel hayatın canlı olması

İç göç (kırdan kente göç)'ün sonuçları:

- Kentlerde işsizlik artar.
- Gecekondulaşma ve çarpık kentleşme görülür.
- Çevre ve gürültü kirliliği ile ortaya çıkar.
- Trafik ve konut sorunu yaşanır.
- Devlet ve belediye hizmetlerinde aksamalar görülür.
- Kültürel çatışmalar yaşanır.

Dış göç: Ülkeler arasında yapılan göçlere denir. **Örnek:** Lozan Anlaşması gereği Türkiye ve Yunanistan arasındaki nüfus değişimi

Dış göçün nedenleri:

- 1- Savaşlar   2- Siyasi olaylar   3- Doğal afetler   4- Ekonomik nedenler
5- Baskı ve zulüm   6- Uluslararası anlaşmalarla sağlanan nüfus değişimi

Mevsimlik (geçici) göç: Çalışmak amacıyla bir bölgeden başka bir bölgeye yapılan işçi göçüne denir. **Örnek:** Doğu ve Güneydoğu'dan tarım işçiliği için yazın Ege ve Akdeniz Bölgesi'ne yapılan göç.

Beyin göçü: Bilim ve teknolojik açıdan nitelikli insanların başka ülkelere göç etmesine denir. **Örnek:** Bilim adamı, doktor, mühendis gibi mesleklerde başarılı insanların yurtdışına gitmesi

YERLEŞME VE SEYAHAT ÖZGÜRLÜĞÜM VAR (3.öğrenme alanı-4.kazanım)

Yerleşme Ve Seyahat Hürriyeti (Anayasa Madde 23)

- Herkes yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.
- Yerleşme hürriyeti suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak;
- Seyahat hürriyeti suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amacıyla kanunla sınırlanabilir.
- Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir. Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.

Seyahat Özgürlüğü (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Madde 13)

- Herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır.
- Herkes kendi ülkesi de dahil olmak üzere herhangi bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine yeniden dönmek hakkına sahiptir.

Yerleşme ve Seyahat Hürriyetinin Kısıtlanabileceği Durumlar

- ◆ Kamu mallarını korumak
- ◆ Sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek
- ◆ Sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak
- ◆ Salgın hastalık bölgelerine girmek veya çıkmak
- ◆ Hakkında kovuşturma ve soruşturma olan kişilerin yurt dışına çıkışını engellemek
- ◆ Terör ve savaş gibi olağanüstü durumlarda can güvenliğini sağlamak